

European Monitoring Centre
for Drugs and Drug Addiction

ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΟΔΗΓΙΕΣ ΤΟΥ ECDC ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΚΠΝΤ

Πρόληψη και έλεγχος λοιμωδών νοσημάτων σε χρήστες ενέσιμων ναρκωτικών

Περίληψη

Από την εμφάνιση της επιδημίας του ιού HIV στους χρήστες ενέσιμων ναρκωτικών στα μέσα της δεκαετίας του 1980, πολλές ευρωπαϊκές χώρες έχουν σημειώσει σημαντική πρόοδο στην εφαρμογή τεκμηριωμένων μέτρων για την πρόληψη και τον έλεγχο των λοιμωδών νοσημάτων στην ομάδα αυτή. Τη δεκαετία του 1990, οι χώρες της ΕΕ άρχισαν να αναπτύσσουν κοινές πολιτικές πρόληψης τόσο στον τομέα του HIV/AIDS όσο και στον τομέα των ναρκωτικών και της τοξικομανίας. Τις τελευταίες δύο δεκαετίες, οι παρεμβάσεις πρόληψης και θεραπείας έχουν επεκταθεί και κλιμακωθεί. Σύμφωνα με εκθέσεις για το έτος 2009, σε θεραπεία υποκατάστασης υποβλήθηκε το ήμισυ και άνω του εκτιμώμενου πληθυσμού προβληματικών χρηστών οπιοειδών, ενώ πολλές χώρες έχουν καθιερώσει προγράμματα διάθεσης βελονών και συριγγών τα οποία καλύπτουν αυξανόμενο ποσοστό του πληθυσμού των χρηστών. Τα δεδομένα από χώρες που διαθέτουν εδραιωμένα συστήματα επιτήρησης καταδεικνύουν ότι, κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας, ο αριθμός των νέων περιπτώσεων μόλυνσης από τον ιό HIV μεταξύ των χρηστών ενέσιμων ναρκωτικών έχει μειωθεί σημαντικά στην πλειονότητα, αλλά όχι στο σύνολο, των χωρών της ΕΕ.

Στην Ευρώπη, η ενέσιμη χρήση ναρκωτικών εξακολουθεί να αποτελεί σημαντικό παράγοντα τρωτότητας σε αιματογενώς μεταδιδόμενα και άλλα λοιμώδη νοσήματα, περιλαμβανομένων του ιού HIV, της ηπατίτιδας Β και C, της φυματίωσης, των βακτηριακών λοιμώξεων του δέρματος και των μαλακών μορίων, καθώς και των συστημικών λοιμώξεων. Οι εκτιμήσεις όσον αφορά τον αριθμό των χρηστών ενέσιμων ναρκωτικών υποδηλώνουν την ύπαρξη, σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες, μεγάλων ποσοστών του πληθυσμού που διατρέχουν κίνδυνο μόλυνσης. Η μη αντιμετώπιση των λοιμώξεων συνεπάγεται υψηλή επιβάρυνση για τα ευρωπαϊκά συστήματα υγείας, σημαντική προσωπική ταλαιπωρία, καθώς και υψηλό κόστος θεραπείας.

Έχει διαπιστωθεί ότι η υιοθέτηση μιας ρεαλιστικής προσέγγισης πρόληψης σε επίπεδο δημόσιας υγείας μπορεί να μειώσει σημαντικά την εξάπλωση των αιματογενώς μεταδιδόμενων και άλλων λοιμώξεων στους χρήστες ενέσιμων ναρκωτικών. Η πρόληψη είναι εφικτή και αποτελεσματική, εφόσον εφαρμοστεί ορθά.

Επτά ενδεδειγμένες βασικές παρεμβάσεις

Στις παρούσες τεκμηριωμένες κατευθυντήριες οδηγίες, οι οποίες καταρτίστηκαν από το Ευρωπαϊκό Κέντρο Πρόληψης και Ελέγχου Νόσων (ECDC) από κοινού με το Ευρωπαϊκό Κέντρο Παρακολούθησης Ναρκωτικών και Τοξικομανίας (ΕΚΠΝΤ), προσδιορίζονται ορθές πρακτικές για την πρόληψη και τον έλεγχο λοιμωδών νοσημάτων σε χρήστες ενέσιμων ναρκωτικών.

Σύμφωνα με τα πλέον έγκυρα διαθέσιμα στοιχεία, τις γνώμες εμπειρογνομόνων και τις βέλτιστες πρακτικές εντός της ΕΕ/του ΕΟΧ, για την επίτευξη του μέγιστου δυνατού αποτελέσματος όσον αφορά την πρόληψη απαιτείται η συνδυασμένη, ει δυνατόν, εφαρμογή των ακόλουθων βασικών παρεμβάσεων:

Βασικές παρεμβάσεις

Χορήγηση συνέργων ενέσιμης χρήσης: Διάθεση καθαρών συνέργων ενέσιμης χρήσης ναρκωτικών και νόμιμη πρόσβαση σε αυτά, περιλαμβανομένης της δωρεάν παροχής αποστειρωμένων βελονών και συριγγών σε επαρκείς ποσότητες, στο πλαίσιο μιας συνδυασμένης πολύπλευρης προσέγγισης, η οποία εφαρμόζεται μέσω προγραμμάτων μείωσης της βλάβης, συμβουλευτικής υποστήριξης και θεραπείας.

Εμβολιασμός: Εμβόλια κατά της ηπατίτιδας Α και Β, του τετάνου, της γρίπης και, ιδίως για τα HIV οροθετικά άτομα, εμβόλιο κατά του πνευμονιόκοκκου.

Θεραπεία απεξάρτησης από τα ναρκωτικά: Παροχή θεραπείας υποκατάστασης με οπιοειδή καθώς και άλλων αποτελεσματικών τύπων θεραπείας απεξάρτησης από τα ναρκωτικά.

Ιατρικές εξετάσεις: Η δυνατότητα προαιρετικής εξέτασης –με τη συγκατάθεση του ενδιαφερομένου κατόπιν ενημέρωσης– για τον ιό HIV, την ηπατίτιδα C (ηπατίτιδα Β για τους μη εμβολιασμένους) και για άλλες λοιμώξεις, όπως η φυματίωση, πρέπει να παρέχεται συστηματικά, με εμπιστευτικότητα και να συνδέεται με παραπομπή σε θεραπεία.

Θεραπεία λοιμωδών νοσημάτων: Χορήγηση αντιικής θεραπείας βάσει κλινικών ενδείξεων σε άτομα που έχουν προσβληθεί από τον ιό HIV, ηπατίτιδα Β ή C. Χορήγηση αντιφυματικής αγωγής σε περιπτώσεις ενεργού φυματίωσης. Πρέπει να εξετάζεται η χορήγηση προφυλακτικής αντιφυματικής αγωγής σε περιπτώσεις λανθάνουσας φυματίωσης. Θεραπεία για άλλα λοιμώδη νοσήματα πρέπει να παρέχεται βάσει κλινικών ενδείξεων.

Προαγωγή της υγείας: Προαγωγή της υγείας με έμφαση στην ασφαλέστερη ενέσιμη χρήση ναρκωτικών, στη σεξουαλική υγεία, περιλαμβανομένης της χρήσης προφυλακτικού, καθώς και στην πρόληψη των νοσημάτων, στην εξέταση και στη θεραπεία.

Στοχευμένη παροχή υπηρεσιών: Οι υπηρεσίες πρέπει να συνδυάζονται, να οργανώνονται και να παρέχονται ανάλογα με τις ανάγκες των χρηστών και τις κατά τόπους συνθήκες. Η παρέμβαση αυτή περιλαμβάνει την παροχή υπηρεσιών σε εξωτερικά και σταθερά σημεία όπου θα προσφέρεται θεραπεία, προγράμματα μείωσης της βλάβης, συμβουλευτική υποστήριξη και εξετάσεις, καθώς και παραπομπή σε υπηρεσίες πρωτοβάθμιας ιατρικής περίθαλψης και σε εξειδικευμένες ιατρικές υπηρεσίες.

Επίτευξη συνέργειας: συνδυασμός βασικών παρεμβάσεων

Οι πρόσφατες μελέτες σε συνδυασμό με την εμπειρία από τα επιτυχή προγράμματα πρόληψης καταδεικνύουν την προστιθέμενη αξία που προκύπτει από την παροχή πολλαπλών αποτελεσματικών μέτρων παρέμβασης στον ίδιο χώρο, καθώς και από τη συνδυασμένη εφαρμογή των παρεμβάσεων ανάλογα με τις ανάγκες των χρηστών, για την επίτευξη του βέλτιστου αποτελέσματος όσον αφορά την πρόληψη των λοιμώξεων.

Ομάδα-στόχος

Οι παρούσες κατευθυντήριες οδηγίες έχουν ως στόχο να συνδράμουν τους ευρωπαίους αρμόδιους χάραξης πολιτικής στον σχεδιασμό επαρκών, τεκμηριωμένων, πραγματιστικών και ορθολογικών μέτρων προστασίας της δημόσιας υγείας για την πρόληψη και τον έλεγχο των λοιμώξεων σε χρήστες ενέσιμων ναρκωτικών. Απευθύνονται σε υπεύθυνους σχεδιασμού προγραμμάτων προστασίας της δημόσιας υγείας και σε υπεύθυνους λήψης αποφάσεων που δραστηριοποιούνται στους τομείς των λοιμωδών νοσημάτων, της ευρύτερης δημόσιας υγείας, της τοξικομανίας, της ψυχικής υγείας, των κοινωνικών υπηρεσιών, καθώς και του ελέγχου των ναρκωτικών σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο.

Οι οδηγίες συμβαδίζουν με τις πολιτικές που εφαρμόζονται σε ολόκληρη την ΕΕ στον τομέα του ελέγχου των ναρκωτικών και των λοιμωδών νοσημάτων, τις οποίες και στηρίζουν. Αποσκοπούν στην παροχή μιας σφαιρικής εικόνας των πλέον έγκυρων γνώσεων που διατίθενται σήμερα για τον συγκεκριμένο τομέα, επεκτείνοντας το έργο που έχει προηγηθεί ώστε να συμπεριληφθεί η συνδυασμένη εφαρμογή των βασικών παρεμβάσεων. Επίσης, βασίζονται σε θεμελιώδεις αξίες που αναπτύχθηκαν με γνώμονα τις αρχές της δημόσιας υγείας και τα ανθρώπινα δικαιώματα, οι οποίες πρέπει να καθοδηγούν τις πολιτικές πρόληψης και την παροχή υπηρεσιών.

Τεκμηριωμένες κατευθυντήριες οδηγίες στον τομέα της δημόσιας υγείας

Τα ερευνητικά αποτελέσματα σχετικά με τις κατευθυντήριες οδηγίες εξετάστηκαν και αξιολογήθηκαν βάσει τεκμηριωμένων αρχών ιατρικής προσαρμοσμένων στο πλαίσιο της δημόσιας υγείας. Για την εκπόνηση των κατευθυντήριων οδηγιών πραγματοποιήθηκε διεξοδική εξέταση επιστημονικών δεδομένων υψηλού επιπέδου, τα αποτελέσματα της οποίας εκτιμήθηκαν σε συνδυασμό με εξειδικευμένες γνώσεις και συμβουλές σχετικά με τα

οφέλη και τις βλάβες. Για την ανάπτυξη των βασικών παρεμβάσεων που προτείνονται στο παρόν έγγραφο συνεκτιμήθηκαν επίσης βέλτιστες πρακτικές, καθώς και οι προτιμήσεις των χρηστών.

Συντονισμός σε εθνικό επίπεδο

Προσπατούμενα για την αποτελεσματική εφαρμογή των βασικών παρεμβάσεων αποτελούν η συνεργασία σε εθνικό και τοπικό επίπεδο, καθώς και ο συντονισμός μεταξύ τομέων. Αναγκαίες προϋποθέσεις για την επιτυχή υλοποίηση των παρεμβάσεων είναι η επίτευξη συναίνεσης σε εθνικό επίπεδο και η χάραξη αμοιβαίως αποδεκτών στόχων. Οι στόχοι πρέπει να διαμορφώνονται με τη συνεργασία παραγόντων σε όλους τους τομείς, ιδίως δε από παράγοντες που έρχονται σε επαφή με χρήστες ενέσιμων ναρκωτικών.

Προσαρμογή των μέτρων στις εθνικές συνθήκες

Για να διασφαλιστεί ότι οι παρεμβάσεις εξυπηρετούν με τον βέλτιστο δυνατό τρόπο τα συμφέροντα του πληθυσμού των χρηστών ενέσιμων ναρκωτικών και ότι είναι αποτελεσματικές σε ό,τι αφορά την πρόληψη και τον έλεγχο των λοιμωδών νοσημάτων, απαιτείται επαρκής επιτήρηση τόσο της προβληματικής χρήσης ναρκωτικών όσο και των λοιμώξεων σε εθνικό και υπο-εθνικό επίπεδο. Τα λαμβανόμενα μέτρα πρέπει να υποβάλλονται σε συνεχή παρακολούθηση και αξιολόγηση όσον αφορά την ανταπόκριση, τον αντίκτυπο, τη συνάφεια και την κλίμακα κάλυψης. Η επένδυση σε κατάλληλα συστήματα επιτήρησης τόσο της χρήσης ναρκωτικών όσο και των λοιμωδών νοσημάτων είναι απαραίτητη και οικονομικά αποδοτική.

Υπάρχουν στοιχεία που υποδεικνύουν ότι τα υψηλότερα επίπεδα κάλυψης σε προγράμματα διάθεσης βελονών/συριγγών και θεραπείας υποκατάστασης με οπιοειδή είναι πιο αποτελεσματικά από ό,τι τα χαμηλότερα επίπεδα κάλυψης. Στόχος είναι να διασφαλιστεί ότι οι παρεχόμενες υπηρεσίες ανταποκρίνονται στις τοπικές ανάγκες και στη ζήτηση. Η αδυναμία κάλυψης της ζήτησης για υπηρεσίες ανταλλαγής βελονών/συριγγών, ή η μεγάλη διάρκεια αναμονής για ένταξη σε θεραπεία απεξάρτησης, υποδηλώνει ανεπαρκή πρόληψη.